

Høringssvar til Sametinget på NOU 2016:16 Ny barnevernslov – Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse

Til : Sametinget
Fra : SANKS
Kopi :
Dato : 19.01.17

Innledning

Samisk nasjonal kompetansetjeneste-psykisk helsevern og rus (SANKS) er svært fornøyd med at det nå er utarbeidet ny barnevernslov – sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse. SANKS er positiv til det meste i den nye barnevernsloven. Utkastet er gjennomgått med følgende hovedfokus:

«ivaretagelse av samiske barn», vi har følgende tilbakemeldinger.

Den terapeutiske aktivitet som praktiseres i SANKS gjøres med samiske kjerneverdier som «bakteppe». Samiske kjerneverdier som bidrar til å skape det «terapeutiske rom» er: betydningen av storfamilien, nærmiljø og gudforeldre, sensitivitet, selvstendighet /selvhjulpenhet, nærhet humor og tid, nærhet til naturen, de samiske språk, religion, tro/overtro og kollektivistiske verdier. Lovforslaget slik det fremstår, ivaretar i liten grad samiske kjerneverdier. Det er viktig at samiske barn ikke blir «frarøvet» sin samiske arv - kultur og språkbakgrunn. Det vises til samelovens språklov §3-5. Samelovens språklov §3-5 gjelder i samisk språkforvaltningsområde inklusive regionale institusjoner som har språkforvaltningskommunene i sitt nedslagsfelt.

Den samiske befolkningen må synliggjøres i relevante offentlige dokumenter i større grad enn i dag, jf. Grunnlovens §108 og ILO konvensjonen nr. 169, konvensjon om urfolk og stammefolk i selvstendige stater. Befolkningsgruppen kan mangle synlige tegn på annen kulturbakgrunn enn etnisk norsk befolkning. Vanligvis er språk det mest synlige tegnet, da den samiske befolkningen har vært utsatt for en lang strukturell fornorskingsprosess er det mange som har mistet sitt samiske språk og har dermed norsk som morsmål. Det er viktig å legge til rette for at barn har tilgang til likeverdige tjenester som ivaretar språk og utviser kultursensitivitet.

SANKS har valgt å gjennomgå hvert enkelt kapittel med ovenfor nevnte som bakteppe. Nedenfor nevnes kun de kapittel i lovforslaget SANKS har kommentarer til.

Kapittel 2,

Mandat, sammensetning og arbeidsmåte

I lovforslaget framkommer det at Barnevernsløvutvalget har opprettet to referansegrupper, derav en referanse gruppe for barn med erfaringer fra barnevernet. Den har bidratt til utvalgets arbeid gjennom møter og skriftlige innspill. SANKS er fornøyd med at barn også involveres i dette viktige arbeidet, vi er noe undrende til om det er noen av de involverte barna som har samisk bakgrunn og forståelse som har vært med i arbeidet. Brukermedvirkning er viktig også for samiske barn.

Kapittel 3

Tilpasning av loven til samfunns- og kunnskapsutviklingen - tidsriktighet

Pkt 3.1 Sammendrag

Sitat: *Innta en ny overordnet bestemmelse om barnets beste som presiserer at barnets og foreldrenes etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn er relevante momenter i vurderingen av barnets beste.*

Dette oppfattes noe diffust, SANKS foreslår å endre ordlyden til avgjørende momenter. Fordi da det i kapittel 5 står: Det rettslige prinsipp om at barnets beste skal være det avgjørende hensyn ved alle handlinger og beslutninger etter loven som berører et barn. Bestemmelsen angir sentrale momenter som barnets beste skal vurderes på bakgrunn av.

Pkt 3.6 Språklige, religiøse og kulturelle rettigheter samt kultursensitivitet

SANKS synes det er meget positivt at samiske barns rettigheter synliggjøres i kapittel 3.6.1 «Gjeldende rett». Det vi retter kritikk mot er at samiske barns rettigheter ville blitt mer synliggjort ved å legge det inn i et eget underkapittel slik som barn med innvandrerbakgrunn i kapittel 3.6.2. Vi foreslår å legge inn et underkapittel i kap. 3.6 som heter «samiske barns rettigheter i barnverntjenesten», herunder bør det også inn et avsnitt vedrørende bruk av tolk og hvem som skal bære byrden av å behov for tolketjenester

Pkt 3.6.4 Utvalgets vurdering og forslag

Sitat: *Utvalget har vurdert i hvilken grad språklige, religiøse og kulturelle rettigheter bør reguleres i loven. Videre har utvalget vurdert hvorvidt arbeidet knyttet til kultursensitivitet bør tydeliggjøres i loven. Utvalget peker på at det er viktig å fremme forståelse for den enkeltes kulturelle bakgrunn og for de særlige utfordringer som reises i kommunikasjon med barn og foreldre med en annen språklig,*

religiøs og kulturell bakgrunn. Samtidig peker utvalget på at det er viktig at det ikke oppstår kulturrelativisme i den forstand at det opereres med ulik standard for hva som er god omsorg for barn, basert på familiens kulturelle bakgrunn.

SANKS oppfatter dette avsnittet som selvmotsigende ifht ivaretagelse av samiske barn. På den ene siden skal man ta hensyn til barnets språklig og kulturelle bakgrunn og på den andre siden skal man altså ikke ta hensyn til barnets kulturelle bakgrunn. Dette oppfattes som kulturrelativisme i negativ forstand altså etnosentrisme, det samiske barnet blir således ikke ivaretatt. Denne ordlyden oppfatter vi er i konflikt med Grunnlovens paragraf 108.

Kulturrelativisme: alle kulturer har sin egen logikk og kulturen kan best forstås ut fra dette. Paragraf 108 i grunnloven: staten skal legge til rette for at samer skal få utvikle språk, kultur og samfunnsliv.

På den andre siden er vi fornøyd med at det understrekes at «samarbeidsplikten innebærer også et krav til kultursensitivitet», ordlyden er sterk og klar og vil være med å ivareta det samiske barn.

Kapittel 5

Regulering av grunnleggende rettigheter og prinsipper

5.1 Sammendrag

Sitat: *Videreføre det generelle forsvarlighetskravet i en innledende lovbestemmelse. Det foreslås ikke å lovfeste nærmere krav til kompetanse eller bemanning i barnevernet.*

SANKS oppfatter lovteksten i sammendraget som bekymringsfull, fordi den foreslår å ikke lovfeste nærmere krav til kompetanse eller bemanning i barnevernet jf. utvalgets vurdering av forsvarlighetskravet pkt.5.5.1.4. På et generelt grunnlag mener vi det bør stilles krav til kompetanse og bemanning i barnevernet. Ansatte i barneverntjenestene bør ha videreutdanning i tillegg til sin 3 - årige grunnutdanning. I tillegg bør barneverntjenesten ha psykolog ansatt. Dette fordi de skal kartlegge og utrede svært viktige saker - som vil påvirke barn og foreldre i lang tid. Psykologkompetanse vil være hensiktsmessig med tanke på den økte problemkompleksiteten som for eksempel innen psykisk helse og rus, i tillegg den oppgaveoverføring som er foretatt fra statlig barnevern til kommunal barneverntjeneste. Hva gjelder bemanning i barneverntjenester i små kommuner, bør det i større grad etableres interkommunale barneverntjenester, noe som vil kunne bidra til mindre sårbarhet og økt faglighet. For å kunne identifisere samt å gjøre gode vedtak basert på faglighet, er rett kompetanse en absolutthet.

SANKS er sammen med Sametinget spesielt opptatt av barns rettigheter og behov for ivaretagelse av samisk språk og kultur under barnevernets omsorg. Det er nasjonale myndigheter som har ansvaret for å gi sentrale føringer slik at samiske barn kan få ivaretatt sitt språk og sin kultur under barnevernets omsorg. For å øke kvaliteten på arbeid med samiske barn og familier er det nødvendig med kompetanse og kunnskap om samisk kultur, samfunnsforhold og de samiske språkene. Vi mener at

barneverntjenesten bør ha krav om å inneha kompetanse om forhold som er relevant i deres geografiske nedslagsfelt.

SANKS har utført flere veiledningsoppdrag rettet mot kommunale barneverntjenester. Vi har erfart at denne type oppdrag ofte er preget av en omfattende problemkompleksitet knyttet til barnet og familien. Derfor anbefaler vi i tillegg til treårig høyskole/universitet en videreutdanning innenfor kulturkompetanse/ samiske samfunnsforhold.

Kapittel 8

Særlig om samarbeid mellom barnevern og psykisk helsevern

SANKS er fornøyd med at samarbeid mellom barnevern og psykisk helsevern er gitt plass i et helt kapittel. Vi savner derimot begrepet rus i tittel på kapittelet. Dette for å synliggjøre at barn også har rusproblemer.

Vi vil også trekke fram forskningsrapport fra Norges Arktiske Universitet (UIT) og Nordens Velfärdscenter «Situasjonen til samer med funksjonsnedsettelse rapport 2016» om samer med funksjonsnedsettelse som opplever at offentlige tjenester nedprioriterer betydningen av språklige og kulturelle behov sett opp imot ordinære tjenester.

Samiske barn med funksjonsnedsettelse er ekstra sårbare og vil således stille relativt store krav til god samhandling mellom partene. Vi mener at språkkompetanse og kulturkompetanse kombinert med fagkompetanse vil innvirke til god tilrettelegging for samiske barn og dens familie. Muligheten for feilbehandling og mangelfull eller feil diagnostisering øker ved språkbarrierer og mangelfull kulturell kompetanse.

Kapittel 9

Melding til barnevernstjenesten og barnevernstjenestens undersøkelser – krav til dokumentasjon

9.2 Behov og problemstillinger

Sitat: *For å kunne gi barn som trenger det nødvendig omsorg og beskyttelse, er det avgjørende at barnevernstjenesten blir kjent med forholdene som barn lever under. Det forutsetter at barnevernstjenesten får kjennskap til at et barn trenger hjelp, og at barnevernstjenesten undersøker barnets situasjon nøye med tanke på om det bør iverksettes tiltak etter barnevernloven.*

SANKS anbefaler at undersøkelser bør inneholde kulturformuleringsintervju (CFI) slik en kan hente opp barnets og familiens språklig og kulturelle tilhørighet.

Pkt 9.5.3.2 Krav om journal for det enkelte barn

Sitat: *Utgangspunktet er at alle sentrale opplysninger og vurderinger som gjelder viktige avgjørelser i barnets liv skal nedtegnes i journalen.*

SANKS ønsker å understreke viktigheten av behovet for dokumentasjonsplikt også for språk og kulturelle faktorer som er av avgjørende betydning for barnet jfr. Språkloven - § 3.5.

Kapittel 10

Informasjonsutveksling mellom barnevernstjenesten og andre tjenester og personer.

Opplysningsplikt, taushetsplikt og opplysningsrett

SANKS støtter forslaget en ny plikt for barnevernet å ha utvidet kontakt med andre enn foreldre. Denne kontakten og samværet gjelder når barnet er bosatt utenfor hjemmet der kontakten utvides til søsken og andre nærstående. For mange samer har familien/slekta en sterk verdi, spesielt besteforeldre, tanter/onkler for barna. Det er også bra å lovfeste at barneverntjenesten alltid skal vurdere om noen i familie eller nært nettverk kan være fosterhjem når omsorgsovertakelsen er nødvendig, samt at familieråd vurderes i denne forbindelsen.

Helsepersonelloven §25 foreslås endret for å klargjøre at helsepersonell også kan dele opplysninger med barnevernansatte. Denne endringen mener SANKS vil kunne være med å bidra til mer helhetlig tjenester til beste for barnet.

Kapittel 11

Tiltakene i barnevernet

SANKS ønsker familierådsmodellen velkommen som et godt tiltak både generelt og spesielt innenfor samisk kultur. I samiske kultur har storfamilien en svært viktig betydning og betraktes som en viktig ressurs.

Ved en eventuell omsorgsovertakelse av samiske barn skal familien vurderes som en ressurs/ omsorgspersoner for å sikre at barnet har mulighet til å kunne vokse opp i samisk kultur jfr. Grunnlovens § 108 og jfr. barnekonvensjonen artikkel 8, vedrørende bevaring av identitet.

Barneverntjeneste må legge til rette for at samiske barn gis mulighet til å beholde sin samiske kultur og identitet, dette gjelder særskilt ved plassering ikke samiske familiehjem. Jf. Barnevernkonvensjonen artikkel 30, angående kulturelle religiøse og språklige rettigheter.

Kapittel 15

Bosted utenfor hjemmet

Det foreslås å lovfeste at barnevernstjenesten alltid skal vurdere om noen i familie eller nært nettverk kan være fosterhjem samt tilrettelegge for bruk av familieråd i den forbindelse. Lovforslaget er helt i tråd med samiske kjerneverdier.

For å bidra til å forebygge at samiske barn ikke blir «frarøvet» sin samiske arv - kultur og språkbakgrunn, mener SANKS at tilsynsfører til samiske fosterfamilier må inneha samisk kulturkompetanse. Ved plassering av samiske barn i barnevernsinstitusjoner vil vi understreke at disse barna er en særlig sårbar gruppe. Jf. Grunnlovens §108 har samiske barn rett til å utvikle og utøve sin kulturelle identitet og sitt språk. Ved plassering i barnevernsinstitusjon vil samiske barn i større grad

miste den daglige kontakten med sin samiske kulturidentitet og språk. Vi foreslår å lovfeste at institusjonen som ivaretar den daglige omsorgen for samiske barn skal sørge for at barnet gis samisk språkopplæring og at barnet får opprettholdt kontakten med sin samiske kultur.

Kapittel 16

Partsrettigheter og ordninger som sikrer barns prosessuelle rettigheter

SANKS støtter forslaget å innta en bestemmelse i barnevernsloven om partenes rett til dokumentinnsyn, der det gis en særskilt hjemmel for å nekte innsyn av hensyn til barnet.

Kapittel 17

Økt rettssikkerhet ved saksbehandlingen i fylkesnemndene

Pkt. 17.3.1 Rett for barn til å uttale seg direkte for nemnda – krav om at barnets mening og vurderingen av barnets beste skal fremgå av vedtaket.

***Sitat:** Utvalget foreslår at barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter skal gis rett til å uttale seg direkte for fylkesnemnda, se § 103. Forslaget er basert på innspill fra både Barnevernsproffene og Unge Duer, om at barn bør ha anledning til å uttale seg direkte for beslutningstaker hvis de ønsker det. I tillegg til at man unngår potensielle feilkilder som følge av at barnets syn formidles gjennom en tredjeperson, vurderes det å ha en egenverdi at fylkesnemnda får møte barnet personlig.*

Forslaget støttes, men vi vil understreke viktigheten av tilgang på kvalifisert samisk tolk for ikke-samisktalende saksbehandlere og medlemmer av fylkesnemnda. Ved å anvende kvalifisert samisk tolk så er dette et av flere tiltak som styrker samiske barns rettssikkerhet. Det kan være av avgjørende betydning for sakens utfall om barnet for mulighet til å uttrykke seg på eget språk eller ikke. Muligheten for å kunne uttrykke seg på eget språk bidrar økt rettssikkerhet.

I tillegg vil vi også understreke viktigheten av at den som fører saken for barnet også har tilgang på kvalifisert samisk tolk, noe som vil være en kritisk faktor for eksempel under intervju/ forhør av barnet.